

Ամսական 12 ֆր.
 Չարժում 6
 Առանձին 15
 Վեցամսյ 8
 Անհատական համար 3
 Վեցամսյ 1.50
 ԿԱՆՏԻԿ ՎՃԱՐԵԼԻ

Մանուկան ջողը առաջին երեսին համար 40 ս. իսկ վերջին երեսին համար 20 սանթիմ. երեսին առաջին անգամը համար 20 0/0 գեղջ կրկնայ.

ՇԱՐՋՈՒՄ

Редакция на вѣстникъ Шаржумъ
 Varna
 Redaction du journal
 «Charjourn»
 Varna (Bulgarie)

Մուշխարիչի համար անֆի 15 ՄԱՆԹԻՄ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
 ԿՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶՈՐԵՔԵԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱՐՋՈՒՄ ԵՒ ՎՃԱՐԵԼԻ

Վառնայի համար անֆի 10 սանթիմ

ՇԱՐՋՈՒՄԻ ԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԻ ԳՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԳԻՆԸ ՊԵՏՐ ԵՒ ԿԱՆՏԻԿ ՎՃԱՐԵԼԻ

ՄՆԱՍ ԲԱՐՈՎ

Մնաս բարով. մայր իմ, ո՛վ մայր դուն անուշ,
 Հնչեց ժամը բաժանումին ալ կերթամ,
 Դէպ հայրենիք, դէպ լեռները այն փարթամ,
 Աւր առ յաւէտ պէտք է մոռնամ քեզ անյուշ:

Եւ իմ միակ խնդիրքս, մայր, ետեւէս
 Ձի լաս բնաւ. դուն չէ՛ր որ ուսուցիր
 Ժողովը իմի հայ քաջերը ցանուցիր,
 Կուռի համար Հայդուկներուն հետը վէս:

Յիշէ՛, երբ դեռ լանջքէ՛դ կախուած կուլ տայի
 Կաթիլները կաթիլք քա՛ղցր, մայրական.
 Դեռ այն ատեն ծծեց կոզին անկական
 Ի՛՞զձը դառնալ որ մը հերոս «Փէտայի»:

Յիշէ՛, որ դուն զեղուն սրտով խանդավառ
 Օրորոցիս քով տենչայիր անընդհատ,
 Տեսնել զիս սէ՛գ ու կորովի հայ անհատ
 Կուռող մը իր ազգին համար հէ՛զ թշուառ:

Եւ ինչ ըսիր դուն որդեկիդ կը յիշե՛ս,
 Սեւ աչքերդ ջերմ արցունքով ողորուն,
 Ու մայրական սիրող խանդով մը զեղուն,
 Ի՛նչու համբոյրներ կուշտ քաղելով զիրք թրչէս:

Չըսիր միթէ որ չը պիտի ինձ ներես
 Երբէ՛ք տըւած կաթիլք անուշ, անըսպառ,
 Եթէ մինչեւ չի փրկուի հայն իսպառ,
 Թողում միջժամ, բոպէ՛ զէնքը ձեռներես:

Միթէ չէ՛ր հեծեր յաճախ կանջոս ի՛ վար,
 Պատմելով ինձ հայրենիքին հուր, աւեր,
 Յուզուած շեշտով չէ՛ր կարգար հրաւէր,
 Մեծնամ, թռչի՛մ շուտ այդ երկիր ոգեվար:

Ու դուն միթէ կրկնապատկած քու գրով,
 Եւ զիս պինդ մը սեղմած փափուկի քու գրին,
 Չէ՛ր որբեր տաղերովդ իմ հոգին,
 Հրահրելով խանդը ուղմին ու կորով:

Այո՛, դուն ինձ քարոզեցիր, մայր խոհեմ,
 Թէ սէր ազգին մօր մը սէրէն միշտ վեր է,
 Օն՛, գրկէ՛ զիս, օրհնէ՛ զէնքս ու ներէ՛
 Եթէ քեզի հայրենիքիս կը զոհեմ:

Չո՛ւ, արցունքդ որբէ՛, մի՛ լար, մի՛ մայր իմ,
 Յանուն երկնից հայուն ամպոտ, ըստուերոտ,
 Թո՛ղ զիս, թռչի՛մ հայ լեռներուն ստորոտ,
 Դաժան կուռի անզուսպ տենչով ես կ'այրիմ:

Ու դուն յուսա՛, ժանտ գինուորը անձնուէր,
 Վերադառնայ օր մը գուցէ բարի, հեզ,
 Եւ հոն խանդով, համբոյրներով փարի քեզ,
 Ազատ երկրի ջինջ երկնից տակ անըստուէր:

Իսկ թէ մի օր թռչունք երկնից քեզ գուժեն,
 Թէ՛նկաւ որդիդ զէնքը ձեռքին. դուն ցնծա՛
 Ձի տըւիր դուն հայրենիքիդ մի ընծայ
 Կեանք մը, ու՛ժ մը, որ ծնած էր քո ուժէն:

Վ Ե Տ Ա

ՀԱՅՑ ԱՅԺՄ ԱՌԵԼԻ ԲԱՐՁՐ Է

Կիրարոսի որբանոցի որբերը կարնի թշուառներին օգնելու համար, որոշել են ճաշից զրկուել. եւ ճաշի համար ծախսուելիք գրամը կարին ուղարկել:

Ահա մի գոհողութիւն որին երբէք ընդունակ չի կարող լինել Պարիզում եկեղեցի կառուցանող Մանթաշովը:

Տաճկաստանի մի քանի հայ դըպրոցներին աշակերտներ կը հանգանակութիւններ արին ի նպաստ կարնի վնասվածներին: Ահա մի գոհողութիւն, որին երբէք ընդունակ լինել չեն կարող մեր հարուստ ու շտաշէ երիտասարդները:

Կերմանիայում ապաստանած մի քանի որբեր երկու տարի ի վեր փոքրիկ ընկերութիւն են հիմնել, գործածված մարկաներ են ծախում եւ ստացած արդւնքը նուիրում են յսգափոխութեան:

Ահա մի քայլ, որին ընդունակ չէ հայ ժողովրդի մի հազարերորդ մասը:

Այս բոլորը ապացոյց են որ արեան գետերի մէջ խեղդվելուց ազատվող մեր պատանի սերունդը դեռ իր ամենամատող հասակում աւելի գոհողութեան ընդունակ է քան Գամառ Բաթիպայի, Բաֆիու եւ Սլիշանի տղերքով ու գրուած քննարկով դաստիարակված սերունդը:

Շատ անգամ մենք կարգում ենք որ Հայոց ազգը հետզհետէ ետ է ձգնում, որովհետեւ մեռնում են նրա մեծ բանաստեղծները, մեծ գրագէտները, մեծ զիւսանալուները եւ նըրանց տեղը բոնող չըկայ:

Այդ մեծ գրագէտներին, մեծ բանաստեղծներին, մեծ զիւսանալուներին ապրած միջոցին Հայոց ազգը երդել, ճառել զիտէր. իսկ զոհել ոչ. նա չէր զոհում ոչ միայն լեր կեանքը, այլ եւ իր փարան: Այսօրվան մանուկը եւ պատանին աւելի են զոհում քան մեր հին ազգասէր հարուստները:

Այսօր հայ ժողովուրդը չունի Ալիշան, չունի Բաֆիի, չունի Գամառ Բաթիպա, քայց նա ունի գոհողութեան ընդունակ նորածն Սերունդ: Մի սերունդ որի բացակայութիւնը ողբում էին մեր հանգուցեալ հանճարները, որը ստեղծելու համար նըրանք իրանց արիւնով գրում ու սրտի թելերով խօսում էին:

Ազգային հանճարների գոյութեան նպատակը ազգը բարոյապէս եւ մտաւորապէս բարձրացնելն է. իսկ մի ազգ բարոյապէս բարձր է այն ժամանակ, երբ հանրային բարիքի հա-

մար գոհողութեան ընդունակ է:
 Այսօր Հայ ժողովուրդը գոհողութեան աւելի ընդունակ է քան երբ եւ իցէ. ուրեմն նա աւելի զնահատելի և բարձր ժողովուրդ է. քան երբ եւ իցէ:

ՎԱՐԴՕ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մուշ, 10 Յունվար 1902

Արդէն երեք խումբերն զինուորական կարգապահութեամբ մը իրենց վերջնական որոշումն տալով, վերջնականապէս մէկ զմէկու համընդուն յետոյ կը բաժնուին. ամեն մէկը ժամ առաջ իրեն վիճակուած տեղերն հասնելու ու հայ ժողովրդեան ցաւոց մասամբ ամփոփ ու միթարիչ դատնալու:

Սէ. խմբագետն, հազմակով մը Գոսոր լեւը կը հաւնի, ի ն վրիժառութեան ոգով, քանի որ ինքն եւս Ս. գիւղէն ըլլալով. Սէ. խմբագետն աշխրհի թի ինչ ցած ըլլալին գիտնալով, գարան կը մտնէ ատոնց անցած ճանապարհները կտրելու ու լաւ դաս մը տալու այդ շուններուն: Օրին մէկ յարմար առիթ ներկայանալով. այդ աշխրհի թմանց ըսուած էլաղասի ծառաներուն կը հանդիպի, որ զէպի Մշոյ դաշտի հայ գիւղեր կը խուժեն եղեր. ընդհարում կսկսի մեջերսին, քիւրտերէն երեք վրիժաւոր կիյնայ ու չորս ձի կը քարնուի իսկ մնացեալներ փախուստ առլով էլաղասիին կերթան ու պատահած զէպերու մանրամասնութիւնը կը պատմեն եւ միայնդամայն հայդուկային խումբի գէպի Գոսոր լեւան շղթաներն փոխադրուելը կիմացունեն, որ լաւական ժամանակ է քաջամարտիկ խումբերու հետքն անհետացած էր կառավարութեան աչքէն, եւ ան մինչեւ այդ ժամանակ հետամուտ էր գիտնալ ատոնց ուր փոխադրուելը:

Էլաղասին, իր ծառաներէն հայդուկային խումբի իրեն պատկանող լեւան շղթաներու մէջ տեղերն հաստատուելը իմանալով, ատոնց վարանման ձի նստելով Մուշը կիջնէ ու միւթէսարիքին կիմացունէ հայդուկային խումբին ուր գտնուելը. Միւթէսարիք լսելուն պէս, 91է սկսեալ մինչեւ 95 թուական, հայ գիւղերու մէջ ամեն տեսակ անխիղճ գազանութեան ի գործ գնող եւ իր շարք մը եղեռնագործութեանց պատճառաւ, քննիչներու քողորի հիման վրայ

Պօլիս արտորոգ տիրանոցի իւզ- պաշխ հաճի Թէլիմի հօրեղոր որդի իւզպաշի Հիւսէիւն 100է աւելի ժան- տարէ ու գործէ խառն հեծելագունդ մը յանձնելով զէպի Գոսոր կը զըլէ :

(Շարունակելի)

ԴԵՍԻՑ ԴԵՆԻՑ

Թուսիոյ մէջ կրկին ուսանողական խռովութիւնները սկսած են . քոնի մը համալսարաններ արդէն գոցուելը են : Խռովութիւնները սկսելը են Բեթերսպուրկէն . հոն լուր տարածուել է որ Թօլսթոյ մեներ է եւ զայն թաղած են առանց եկեղեցական օրինակատարութեան . լուի միջիկ . այդ պատճառաւ ուսանողները յուզուելը են սկսել են փողոցներու մէջ դուռը . «կեցցէ Թօլսթոյը թող կորչին շունները» . այսինքն կառավարութեան պաշտօնեաները :

Արդէն բազմաթիւ ուսանողներ կան ձերբակալուած , ու զեռ կը ձերբակալուին : Կառավարութիւնը Թօլսթոյի նկարով բոթ քարթերը բոլոր խանութներէն գրաւել է :

Սպանիոյ մէջ գործաւորական յուզումները հետզհետէ կը սաստկանան :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆՆԱՍՍՎԱՆԱԼԻՆ

ՄԱՍ III

ԳԼՈՒԽ Բ.

Ամսից աւելի էր որ Վահէն իր զինակիր խմբով անցել էր Վասպուրական . այդ երկար օրերի ընթացքում Չարուհին միայն մի նամակ էր ստացել Վահէից , որ նա գրել էր քրդերի հետ ունեցած մի փոքրիկ ընդհարումից յետոյ : Այդ նամակից յետոյ էլ նամակ չէր եկել : Չարուհին մտատանջութեան մէջ էր , հարկում ու մաշվում էր . հազար ու մի սեւ սեւ մտքեր խռովում էին նրա գլխում . և օրը հազար անգամ զղճում էր որ ինքն էլ Վահէի հետ չը գնաց :

Ոչ մի րոպէ հանգիստ չունէր . ոչ կարողանում էր մի բանով զբաղվել , ոչ կարողանում էր մի տեղ մի քիչ երկար նստել , գիշերները չէր կարողանում քնանալ , և իթէ քնում էր , պաշարվում էր անհելի երազներով , իսկոյն տեղիցը վեր կը թռչում , վերցնում Վահէից ստացած նամակը ու կրկին կարգում . ո՞վ գիտէ թէ քանի երրորդ անգամ :

Վերջապէս 30 երրորդ օրւան առաւտուր վեր կացաւ թէ չէ , իսկոյն վազեց տան տիրանու մօտ . յուսալով

կառավարութեան խաղաղացուցիչ լուրերը սուս կը համարուին . կը պնդեն թէ Բարսեղօնի և Երիշ քանի մը քաղաքներու մէջ կացութիւնը կարծուածէն եւ երեւցածէն աւելի վտանգաւոր է :

Գործաւորական յուզումները սկսելը են նաև Իսաւրիոյ մէջ . աւելի Թուրին քաղաքը . և կը վախցուի որ աւելի ընդարձակուի :

Աւրինասյուր յեղափոխական եւ հակառակարական շարժումներ տեղի կունենան Աւստրիոյ Սպանիոյ , Իտալիոյ և Թուսիոյ մէջ . Գոգոնները եւ Թոուլութիւն հանդիները մեծ մասամբ գործաւոր դասակարգին է : Վերջին տարիներու մէջ զեռ գործաւորները այդչափ բուռն եւ յանդուգն չէին եղած , որչափ այս անգամ :

Կառավարութիւնները եւ գրամատէր գասակարգը մեծ մտատանջութեան և երկու կրակի մէջ մնացած են . կը վախանան պահանջկոտ տարրին բաւարարութիւն տալ որոշ չափով մը . որովհետեւ համոզուած են թէ ամեն մէկ զինուորին նոր պահանջ մը պիտի յաջորդէ . իսկ եթէ միայն բանութեամբ ընդհանր դժգոհ տարրերը , այն ժամանակ ալ կարելի է որ աւելի մեծ փոթորիկներ տեղի ունենան :

ԿԵՏ

ՀՐԱՒԷՐ ԶԻՆԱԳՈՒԼԻ

ՇԱՏՆՐՈՒՆ ուշադրութիւնէն վրիպած ըլլաւ չէ թէ վիճաբանութեանց և քննադատութեանց առթիւ մեր արտասահմանի գրիչներու և գործիչներու մէկ մասին գործածած

որ Վահէից անպատճառ նամակ պէտք է ունենայ . ու չը սխալվեց . տան փրուհին Չարուհուն տեսնելուն պէս իսկոյն գրականից հանց մի սղոտուված իմաշված ծրար և ժպտալով յանձնեց նրան—ասելով .

Նամակը երկի երկկոյնան եկաւ , ես կամացուկ մտայ սենեակդ քեզ յանձնելու . բայց տեսնելով որ շատ անուշ քնած ես , որոշեցի պահել և առաւտուր տալ :

Չարուհին նամակը գրեթէ յափշտակելով վազեց իր սենեակը և սկսեց ազահութեամբ լսելու , ուր գրված էր .

«Չարուհիս , 10 օր է որ վան եմ գտնվում . հայկական ամենամեծ նահազական քաղաքի մէջ :

Ճանապարհին շատ նեղութիւն քաշեցիք . երկու անգամ քրդերի հետ , մի անգամ էլ թուրք զինուորների հետ ընդհարում ունեցանք . այդ ընդհարումների մէջ մեր ընկերներից մէկը սպանվեց , մէկն էլ վիրաւորվեց : Ես էլ թեկի վրա վէրք ստացայ , բայց շատ թեթեւ , այնքան թեթեւ որ արդէն առողջանալու վրա է :

Քրդերը եւ թուրք զինուորները շատ վախկոտ են . նրանք առաջին յարձակումն են գործում քաղաքը , մանաւանդ եթէ քաղաքի ինչ են . կրք զինադրութիւն են տեսնում ու հակառակորդի մէջ ուժ և յանդգնութիւն նկատում . իսկոյն փախչում են , աւելի մեծ խմբով վերադառնալու նպատակով :

Նրանք քաջ են հոշակվել , որովհետեւ հայերը շատ վախկոտ են : Մի հատ քուրդը սարսափ է տարածում

լեզուն ու տը իրենց օրինաւոր սահմանէն դուրս գլլելով . ոչ քաղաքավարական կանոնաց կը համապատասխանէ և ոչ ալ հայ հրապարակագրութեան պատիւ կը բերէ : Իբր նմոյշ մի քանի օրինակներ մէջ բերեմ իր շնորհներէ , առանց անոնց հեղինակները եւլն փնտռելու : Չոր օրինակ առնք զիրար կը կոչեն խարբայ , նրաքեայ տիկայ , սասնից , դաւադիտ վարձկան , պապուկ , խաչազոյ , բայդ զախնդր , յորովայնի ընտելայ ապուշ , մեհոյ , կեղծաւոր , շուկ , ալիսի մուկիկն ալ վար . . . Նաև իրենց գրուածները կոչած են . հայնոյաբան , շուսնիկ , սեւալօք , տոյ , մարդկայն կղկղակ , խաչառակուրիս , ստուրիս , մասուրիս , սեւաճուրակի շրբուրիս , ալեկիկն ցած ալեկիկն ջրիկի կը , յորձուկ բան . . .

1. Շատ տեսակէտերով ստիկայ ցաւալի և աղետաբեր ուղղութիւն մըն է : Նախ որովհետեւ սասնիկ զիրար անարգել , նախատել , անպատուել , անուանարկել , աղտոլել և վիրաւորելով իրենց և հրապարակագրութեան վարկը կը նսեմացնեն մեր մէջ . Իրենք ծանօթ գրիչներ և շատերէն յարգուած անձնաւորութիւններ ըլլալուն , արտասահման անցնելու և մնալ գտատապարտուած են , եթէ իրենք զիրար այդպէս վարկարկել ընեն հասարակութիւնը ալ աւելի դիւրաւ թէ՛ գիրենք , թէ՛ իրենց պէսները և թէ՛ հրապարակագրութիւնը և գրականութիւնը՝ բնիկանրապէս խօսելով կանարգեն : Այլեւս կարող և հեղինակաւոր անձանց և իրենց գրածներու հանդէպ ակնածանք , սէր համակրութիւն չը մնար , և նոցա յաւազոյն էջերն իսկ իրենց փրկարար , ազդեցութիւնն ընելու կոտան մը և պատրաստ հող չեն գտներ :

2 Բայց սակէ յաւալ եկող մեծա-

500 հոգի բնակիչ ունեցող հայ գիւղի վրա . մենք ճանապարհին մի հայ գիւղի հանդիպեցինք , գիւղում մարդ չէր երևում . որովհետեւ երեք քուրդեր էին գտնվում այդ գիւղի մէջ . Գաղաքացիք համեմատաբար աւելի քաջ են . սակայն իրենց գիւղացիների հետ համեմատելով :

Ես և իմ ընկերներս պարտաւորված ենք ցերեկները միշտ տուներ նստել . գիշերն ենք տեղից դուրս գալիս , և եթէ երկար մնանք այստեղ միշտ այդպէս պէտք է վարվենք :

Ցերեկները մեզ մօտ էլ ոչ ոք չի գալիս . այցելում ենք և այցելութիւն ընդունում միայն գիշերները . այդինձ համար անտանելի է . կամաւոր բանտարկեալներ ենք :

Ժողովրդի մեծամասնութիւնը գալու նաբար համակրում է յեղափոխութեան , նոյն իսկ կիներ . աղջիկներ և մանուկներ : Գաղտնապահութիւնը զարդացած է . պատանին անգամ գիտել գգուլ լինել գաղտնիքը դուրս չը տարու համար :

Մի խոշոր պակասութիւն միայն աչքի է զարկում , ժողովուրդը ինքնապատահութեան նշոյն անգամ չունի . ամեն բան ուրիշ տեղից է սպասում . կամ Անգլիայից , կամ Թուսիայից , կամ Թուսահայից : Նրա տոյ յոյսերը շատ բանաստեղծական հիմերի վրա են դրված . հիմա նրա ամենամեծ յոյսն է եւ Խրիմեանը . չէ՞ որ նա Հայոց կաթուղիկոս է , Խիզճ Խրիմեանից սպասում են զէնք , հայցի . ուսելիքի գրամ՝ և Հայաստանի ազատութիւնը :

գոյն վնասը սա է որ գրելու այս լեզուն ու ոճը իրեն նորոգութեամբ և հրապուրիչ կողմով համաճանրելի մնան . երթալով հանրապէս և մեր բարձրուն մէջ մտնելով շատատուրիկ քրդական նոր տեսակ մը դառնալու վրա է : Եւ այս կըլլայ մաս մը գրողներուն հեղինակաւորութեան ազդեցով անոնց նմանելու հրապուրիչն ձգուած : մաս մըն ալ շնորհիւ այն ընգուանելութեան զոր գուցէ երբեմն կողմեր կը գտնէ այս լեզուն : Գանցի անհաւանական չէ որ գաւ մը ընթերցողք աստործին և հաճոք զգան այս յախտուն ձեւերէն : Մակայն ստիկայ պատճառմըլլալու չէ մնալ անոնց ճաշակին ստորեանալու , փոխանակ զանոնք իրենցինին բարձրացնել շահալու :

3 Քննադատուելու եւ վիճելու այս եղանակին մատուց մտքերու վրայ ըրած աւերիչ ազդեցութիւնն ալ զանց ըլլուելիք պարիկ կէտ մը չէ . և որուն ես իմ անձնական գննութիւնէս կրնամ վկայել : Այս օրուան ուսանողները մեր վաղուան գրողները պիտի ըլլան : Այսօր անոնք կազմ ու պատրաստ կը կենան , համակ ջղային , օրուան գրիչներու ձեւերն ու լեզուն ընդունելու անոնց հետեւի և նմանելու : Ու երբ անոնք ձեռք առնելով օրուան ծանօթ ու յարգելի կարող գրական անձ մը , առանց յարգանաց կամ ակնածանքի , կը սկսին դատաւիտելու անուանարկել (գաւառական ոճով միւր ծամել) . նոյն իսկ այն ոճով որ կը կարդան թիրթիրում մէջ , լսողին սիրտը չի գլխանար , բայց ո՞վ է պատասխանատուն և յանցաւորը— ո՞վ է աշակերտ առաւել քան զՎարդապետ իւր :

Ահաւասիկ այս անուրանալի իրողութեանց վրայ յեղծվ է որ կը համարձակիմ , առանց ամենեւին տեղի մը .— անձէ մը կամ կուսակցութիւն :

Յեղափոխական ազիտատորներ , բառի լայն մտքով , առ այժմ այս ժողովրդի մէջ չըկայ . դրսից եկած ազիտատորներն էլ այնքան մեծ բաներ չեն կարողանում անել , որովհետեւ տեղական հայ ժողովրդի բնատուրութեան հետ ծանօթ չեն . շատ անգամ սխալ բնորոշութիւններ են առնու իրենց գործակից բնութեւն մէջ : Իրսից եկած ազիտատորներն մեծ արգելք է հանդիսանում և թուրքերէն չը գիտենալը :

Ես կարծում եմ որ Տաճկաստանում յեղափոխական տրամադրութիւնը կը զարգանայ միայն այն ժամանակ , երբ ժողովրդի միջից տեղական ազիտատորներ երևան գան . տեղական գործիչներ , այդ խօսքի բուն մտքով :

Իրսից եկածները , ճիշդ է մեծ վարկ ունեն . բայց վարկով և վստահութեամբ յեղափոխութիւն առաջ բերել անկարելի է . հարկաւոր է կազմակերպութիւն , իսկ կազմակերպութեւն համար հարկաւոր է շատ մտքի ծանօթութիւն տեղական պայմաններին և ժողովրդի բնատուրութեան հետ : Այստեղի հոյժն ճանապարհը շատ դժուար է . ամենաշքեղ ազգաւոր , ամենամեծախա յեղափոխականը յանկարծ կը պարանափոխվում է : մնում ես չըւարած , չեմ հասկանում թէ այդ հակասական գծերը ինչպէս են հալտուվում այդ մարդկանց նկարագրի մէջ :

Այսու ամենայնիւ յուսալի է որ այս ժողովրդից մի բան դուրս գայ : Միայն պէտք է աշխատել և աշխատել :

(Շարունակելի)

մը — պատճառն ստանալու, հրաւեր կարգաւ արտասահմանի մէջ գրական ազգայնական վրայ գործողներուն, որ այս մասին ՉԻՆՍՏՐՈՒՄ մը ընեն։

Յիսթորիկական շրջանի մտազարկելու որ միանան եւ ի մասին, կամ միեւնոյն հասկացողութեամբ գործեն, եւ ոչ իսկ իրարու նկատմամբ տածած զգացումներն կամ գաղափարներն փոխել կառավարկեմ, իմ առաջարկս միայն լեզուի բառի եւ ոճի զէնքերու զինարդու է։ Քննադատութիւններն եւ վերաբերման զգացումներն իրենց օրինաւոր սահմաններն մէջ թող ըլլան։ ազնիւ եւ յարգալից ոճով, քաղաքավարական կանոնաց համաձայն, յարգելով դիմացինին իօսքը եւ զգացումը։ Քաղաքակիրթ ազգաց վիճելու կամ քննադատելու փափկանկատ եւ քաղաքավար կերպերը ուսումնասիրենք եւ օրինակենք, որոնց մէջ ակնարկուած ոճով քննադատութիւն տեսած ըլլալս չեմ յիշեր։

Մեր գրական անձնաց ամենէն ազնիւ զգացումներու կողմէն կրնեմ, ի սեր իրենց շահերուն, անուն ազգային արդար գասին, որուն կը նուիրեն իրենց գրիչները, թող մեր ազգային գրականութեան մէջ չի տեսնուին գրեթէ անյայտ ու անազնիւ կերպեր։ Թող իրենց խօսքի սպասեմք, կողմերու վերածեն հայ ժողովուն ու սրտերը մշակելու։

Կողմէն կրնեմ նաեւ ընդհանուր հայ հասարակութեան, որ չի քաջալին մեր յարգելի հրատարակագիրները այս ուղիներէն մէջ, թող չի կարգաւ առաջարկէ գրուածները եւ հրատարակաւ ալ պահպարտեն, զատապարհաւ ատու գործածութիւնը։

Վերջապէս առաջ հարկ հարկ կղզւամբ որ այս տողերը ու եւ է մէկ անձնաւորութեան դէմ ուղղեալ չեն։

Ոչ ալ անոնցմէ մին միւսներէն աւելի աչքիս առջեւ ունեցած եմ, կամ ո՞ր եւ է մէկը վիրաւորելու խորհուրդը մտքէս անցած է։ Ամենքն ալ իբր ազգիս միջոցով յարգացման ժիր մը շահները ձանձնալ եւ յարգելու համար է որ իրենց անունը շարաշար գործածելու այս կերպը կը գայթակղեցնէ զիս եւ զարման մը առաջարկելու փորձեմ։ Եթէ առաջարկութիւնս ընդունուի իրենցմէ եւ հասարակութեանէն, ինքզինքս երջանիկ կը համարիմ, իսկ եթէ չընդունի կամ մինչեւ իսկ խեղաթիւրուի, գեռ զինադուր ժամանակ չէ հասեր ըսելով լաւագոյն օրերու կրօնաստեմ։

Կ. ԹՈՒՄԱՆԱՆ
ԼճԵՍՈՒՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջապէս «Արտէմիս»-ը, հայուն հիւ մը խմբագրութեամբ հրատարակուող հայ կանանց անդրանիկ հանդէսը լոյս ածուած։ Մենք անհամբեր կը սպասէինք զայն, նախ անոր համար, որ շատ փափաքելի էր մեր կիրքուն գրական ապարդէ իջնալը եւ իրենց ցաւերուն իրենց ձեռքով դարման տանելը տեսնալ, երկրորդ որ շատ հետաքրքիր էինք իմանալու թէ «Արտէմիս»-ը ինչպէս պիտի խմբագրուած ըլլայ, այս գրական վարակուածի շրջանին մէջ, ուր շատ մը հայ մարդիկ շատ անշնորհ կերպով հանդէսներ կը խմբագրեն, միայն իրենց գրական մարմաջին բոււրարութիւն տալու համար։

Կը շեշտենք որ մեզի համար շատ ուրախալի է «Արտէմիս»-ին երեւումը, ու շատ փափաքելի է որ ան իրապէս օգտակար հանդիսանայ հայուն հիններուն, ու մեր այդ զգացումները զմեզ կը դրդեն խիստ ըլլալ դէպի «Արտէմիս»-ը, որպէս զի առ փոխանակ մեր կիրքուն գրուած բերելու վը նաակար չըլլայ։

Կը խոստովանիմ որ շատ դժուարին է հայուն հիւ մը խմբագրած հանդէսը քննադատել, բայց ինչ ըրած, պէտք է քննադատել «Արտէմիս»-ը, մանաւանդ որ անոր խմբագրութիւնն էր խմբագրականին մէջ կրտէ։

«Արտէմիս» պիտի հանդիսանայ խորհող եւ լուրջ մայրը, իմաստուն եւ պարտաճանաչ գաղափարակիր։

Ու թիչ մը վարը — «Մայրեր տուէք ինձի եւ ազգեր տամ ձեզի, ըսեր է մեծ խորհող մը։ «Արտէմիս» նպատակը պիտի ըլլայ ուրեմն պատրաստել օրիորդներ, մայրեր, որպէս զի օր մը հպարտութեամբ կարենայ ըսել. — ահա ձեզ մայրեր, տուէք ազգը»։

Ուրեմն դործ սկիւնք. «Արտէմիս» խմբագրականին մէջ աւելորդ եւ անտեղի յայտարարութիւններ կան, որ միայն խմբագրութեան կը վերաբերին. յարգելի խմբագրութիւն լաւ կընէր որ իր քոյրերուն բացատրէր միայն սկսած գործին նպատակը կարեւորութիւնը եւ տալիք օգուտը։

Մեր ուղեգիրը յօդուածը, որ աւելի յարմար էր խմբագրականի տեղ դնել, մութ դարձուածքներով զբոսածք մըն է, որուն հիմնական մտքերը կը կորսուին բառակոյտերու եւ բարդ նախադասութիւններու մէջ. մեր օրիորդներէն շատ շատերը, որոնք պիտի ամուսիններ ու մայրեր ըլլան, այդ յօդուածէն գրեթէ բան մը չը պիտի հասկնան. ուրեմն եւ յօդուածը իր գլխաւոր նպատակին ծառայած չը պիտի ըլլայ։

Եւրոպայի կանանց շուրջը յօդուածը, որով գաղափար կը տրուի Եւրոպայի կանանց մասին՝ շատ վարի վերջ ուսումնասիրութիւն մըն է, թէ եւ բաւական յաջող գրուած։

Մերիկա—արաբական կեանքի վիպակ մը, խմբագրութեան գրածը, գեղեցիկ կերպով մը, որով սիրուն դաս մը կը տրուի կնոջ իրեն կեանքի արժանաւոր ընկեր ընտրելու համար։

Մագրադիկ, գաղափարական վէպ, պոռնիկ կիրքներու կեանքէն. բոլորովին աւելորդ բան մը, «Արտէմիս»-ի մէջ, որովհետեւ հայ կիրքներն պոռնկանոցներու մէջ այնքան քիչ կը գտնուին, պոռնկանոցին կեանքը այնքան ամանօթ է հայուն հոն համար, որ ատանկ կեանքի մը հետ զայն ծանօթացնելու բոլորովին պէտք չի կայ։ Այդ վերջինին տպագրուած կապուցուցանէ որ խմբագրութիւնը հայ գաւառացի կնոջ կեանքին հետ բոլորովին ծանօթ չէ, ու Պոլիսը, թերեւս եւ Պաքուս, ուսկէ նոյն նիւթին վրայ նամակ մը կայ, աչքի առաջ ունի։

«Արտէմիս» թող է եւ իր մամուլի տեսութեան մէջ, յանկարծ Գիւտ քահանայ Ազանեանց մը, բոլորովին տափալ տէրտէր մը, երկինք կը բարձրացնէ, իսկ Մուրճի նախկին խմբագրի պէս անձ մը, որ իբր զարգացած եւ գրական որոշ ուղղութեան տէր մարդ, ոչ միայն Գիւտէն, այլ եւ փառապանծ Լէօն, ալ ամբողջ գրուած խումբ է, «Թիւրքալ զրուս» վանաւնէ, Եթէ Արաւստեան հիմայ

ալ խմբագիր մը ըլլար, անշուշտ պիտի գովուէր «Արտէմիս»-էն, որովհետեւ, ինչպէս կ'ըսեն «Արտէմիս»-ն խմբագրութիւնը արամադիր է իր կանգուն մտացած պաշտօնակիցները անենքն ալ գովարանել։

«Արտէմիս»-ն առաջին համարին մէջ հայ կնոջ վիճակի մասին լուրջ ուսումնասիրութեան նշոյլն անգամ չը կայ, որ անհրժեշտ էր։

Յետով եւր որ յարգելի խմբագրութիւնը պիտի աշխատէ «Արտէմիս»-ը ամենուս բազմալի բարձրութեանը վրայ պահել, որպէս զի կարենայ յարատեւել եւ օգտակար ըլլալ։

Հայ կնոջ վիճակը կանանց հանդէսի մը համար շատ եւ շատ նիւթ կրնայ մատակարարել, շատախօսութիւնը, բացօգուն թիւները, գեղեցիկ բառերը միայն սահմանադրական կրնան կրնան սահմանել, ինչպէս որ ստեղծեցին սահմանադրական Էֆէնտիներ։

Պ Ա Տ Ճ Է Ն

Պատրիարքարան Հայոց
Համար 10... Կոստանդնուպոլիս
Քաղաք X Վիտորուս 1902
Պատուարժան անդամք Թաղական
խորհրդոյ

Արդարութեան գործոց վսեմ նախարարին մէկ ծանուցագրին վրայ բացատրութիւն կը պահանջենք պատ. խորհրդէդ անցեալներն Էտիրնէի մէջ կանոնական պատժոյ ենթարկուած հայ յերուզակներու համար ազգայնական Ս. Եկեղեցւոյ մէջ քահանայի կողմէ կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնի համար եւ այդ առթիւ արտասանուած բանախօսութեան մասին... Զեր պատասխանի շատ կարեւոր է խնդրոյն վիճակը պարզելու համար. կը յանձնարարենք Ձեր սիրելութեանց որ անմիջապէս պահանջուած տեղեկութիւններն մանրամասնութեամբ եւ ճշգրտօրէն փութօք հաղորդել մեզ, եւ միանգամայն պայտազական միջոց ի գործ դնէք, որպէսզի Եկեղեցական արարողութիւնք եւ սրբութիւնք շարարուին։

Նամք աղօթարար Պատրիարք
Կ. Պոլսոյ
Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՐՈՆԻԿ

Կը լսենք որ Խոստուքի եւ Յիլիպէի մէջ սկսած են զբաւ հանգանակել Պետրոս Սէրէմճեանի գրուածքներուն հրատարակութեան համար։

— Ամերիկայի մէջ ՀԱՅՐԵՆԻՎ թերթը մեծ համակրութեամբ խօսելով «Յիլիպէ»-ի առաջարկութեան մասին Պետրոս Սէրէմճեանի աշխատութիւններու հրատարակութեան համար։

տարակու թեան համար. հանգանակութեան սկսած է։

— Վառնայի հայ դպրոցներուն ի նպաստ արուելիք պարտահանգէսը ամսուս 18ին պիտի տեղի ունենայ։

— Կը լսենք որ Վառնայի թաղական խորհուրդը կը պատրաստուի իր գործունէութեան հաշիւը ներկայացնել հրատարակուած։

— Չարսանձագի մէջ նախաձեռնութեամբ առաջնորդ կորիւն Մ. Վարդապետի 400 ոսկի արժողութեամբ երեք յարկանի նոր շէնք մը պնտեր է սրին միջին յարկը որ բերուի պատասխարան պիտի ծառայէ, իսկ վերին յարկը իբր առաջնորդարան։

— Ամերիկայի Ուէսթ Հոպօքն քաղաքէն 126 տուր դրկեր են Պատրիարքարան ի նպաստ որբերու։

— Գահիրէէն պարոն Էտուարդ Գարագաշէ տացանք 5 ֆրանք Պետրոս Սէրէմճեանի գրուածքներու հրատարակութեան համար։ Արեւմտայն նպատակով խումբագրութեանս քով կը գտնուի 71 լէֆ։

ՅԱՅԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներէն մէկ մասը չը նայած մեր յայտարարութեանց, իրենց պարտքը չը ճանաչան, ու գեռ կը շարունակեն թերթ ստանալ։

Այդ անպարտաճանաչ մտացորդներուն ժամանակ կուտանք միջին փետրուար քսան, ու այնուհետեւ պիտի յայտարարենք անունները. իսկ Պոլսկարիոյ մէջ չըվճարող բաժանորդներէն օրէնքի գիմնով պիտի գտնենք։ Եարժու միջոց գրկուած է ով ուզած է. ոչ ոքի առանց ուղեւոր, մանաւանդ նոր խմբագրութեան միջոցին, թերթ չէ զրկուած. եւ այդ ուղղութեան բոլոր նամակները պահուած են։

Բաժանորդները թող հասկնան որ խմբագրութիւնս թուղթի, մարքայի, տպարանի, գրաշարի տակ կը վճարէ. եւ երբ իր բաժանորդները իրենց չնչին պարտքը չեն վճարել, խմբագրութիւնը ահագին պարտքերու տակ կ'իյնայ, թէ ինք կը քնասուի, եւ թէ իրեն հետ դրամի գործ ունեցողները։

ՆՕԹՅՈՒՄ ԵՐԿԵՐ

Յիլիպէի Հայկ. Երգեցիկ խումբը պատրաստ ունի հետեւեալ քառաձայն երգերը։

